

Batı Akdeniz Bölgesi'nde Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı'ndan Yararlanan İşletmelerin Destekleme Programını Kullanmalarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Yavuz Taşcıoğlu*, Cengiz Sayın

Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 07070 Antalya, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Araştırma Makalesi

Geliş 16 Şubat 2017
Kabul 06 Temmuz 2017

Anahtar Kelimeler:

Kırsal Kalkınma
Destekleme
Faktör Analizi
Batı Akdeniz
Türkiye

*Sorumlu Yazar:

E-mail: ytascioglu@akdeniz.edu.tr

Sanayileşme ile birlikte dünyada değişim yaşanmış, kalkınma çabaları kentsel alanlarda yoğunlaşmıştır. Bu durum kırsal alanı olumsuz yönde etkilemiş ve bölgelerarası ekonomik dengesizliklerin ortaya çıkması ile kırsal kalkınma çalışmalarının önemi artmıştır. Planlı dönemle birlikte Türkiye'de kırsal kalkınma çalışmaları artmış ve stratejiler, projeler ve programlar geliştirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalardan birisi de 2006 yılında yürürlüğe giren Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP)'dir. Programın amacı kırsal alan gelir düzeyini arttırmak, tarımsal üretim ile tarımsal sanayinin entegrasyonunu sağlamak, gıda güvenliği güçlendirmek, kırsal alanda alternatif gelir kaynakları yaratmaktır. Bu çalışmada Türkiye genelinde uygulanan KKYDP kapsamında Batı Akdeniz Bölgesi'nde programdan yararlananların tutum ve davranışları, programdan yararlanmalarını etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, araştırma alanında programdan yararlanan toplam 96 adet işletme ile yüz yüze görüşmeye dayalı anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, işletmelerin KKYDP'ni tercihinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi ve işletmeleri yatırım yapmalarını etkileyen unsurların ortaya konulması için faktör analizi uygulanmıştır. Araştırmada, faktör analizinde programdan yararlanan işletmelerin bu destekten yararlanmasında etkili olan 12 adet değişken 3 faktörde birleştirilmiştir. Bu faktörler “desteğin bölgeye uygunluğu ve destek hakkında bilgi sahibi olma”, “desteğin istihdam olanağı” ve “desteğin çevreye duyarlılığı” şeklinde bulunmuştur.

Turkish Journal Of Agriculture - Food Science And Technology, 5(7): 786-791, 2017

Determination of the Factors Affecting The Use of the Support Program of the Enterprises Benefiting from the Rural Development Investments Program in the Western Mediterranean Region

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

Received 16 February 2017
Accepted 06 July 2017

Keywords:

Rural Development
Supporting Program
Factor Analysis
Western Mediterranean
Turkey

*Corresponding Author:

E-mail: ytascioglu@akdeniz.edu.tr

With industrialization, change has taken place in the world and development efforts have concentrated in urban areas. This has affected the rural area negatively and the increase in rural development studies has increased with the emergence of interregional economic imbalances. With the planned period, rural development studies in Turkey have increased and strategies, projects and programs have begun to be developed. One of these activities is the Rural Development Investment Support Program (RDISP), which entered into force in 2006. The aim of the program is to increase the level of rural area income, to ensure integration of agricultural production and agricultural industry, to strengthen food safety, to create alternative income sources in the rural area. In this study, it was aimed to determine the attitudes and behaviors of program beneficiaries in the Western Mediterranean Region within the framework of the RDISP applied in Turkey, and the factors affecting their utilization from the program. In the study, a total of 96 enterprises provided interviews based on face to face interviews. In this study, Factor Analysis was applied to determine the factors that affect the preferences of the enterprises and to determine the factors affecting the investments of the enterprises. In the study, 12 variables that were effective in factor analysis in the utilization of this support were combined into 3 factors. These factors have been found to be “support for local support and information about support”, “employment support for support” and “environmental sensitivity for support”.

Giriş

Kalkınma, ülkelerin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının ekonomik ve sosyal alanda ilerlemesi ile refahının artması olarak tanımlanabilir. Harris (1992), kalkınmayı; ekonominin büyümesi, yapısının değişmesi ve gelir dağılımının düzeltilmesi ile siyasal ve kültürel alanda iyileşmeler yapılması olarak tanımlamaktadır. Genel olarak kalkınma, büyük ölçüde beşeri eksikliklerin azaltılması ve insanların ekonomik refahını arttırmaya yönelik çabaların tamamı ve ülkelerin ulaşmayı istedikleri hedefler ile bu hedeflere yönelik gelişen bir hareketler dizisidir.

Kalkınmanın dengeli olabilmesi için nüfus dinamiklerinin, doğal kaynakların, ekonomik faaliyetlerin, teknolojik gelişmelerin, sosyal ve kültürel yapıların uyumunun sağlanması, planlamanın ve politika geliştirme süreçlerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir (Taşcıoğlu, 2011). Kalkınmada beklenen hedeflere ulaşabilmek için toplumun eğitim, sağlık ve insan gücü yönünden niteliklerinin iyileştirilmesi, yaşam standardının yükseltilmesi, bölgeler ve yerleşim yerleri arasındaki farklılıkların giderilmesi en önemli amaçlardan birisi olmalıdır (Anonim, 2002).

Dünyada yaşanan gelişmeler ve kalkınma girişimleri genelde kırsal alanların aleyhine kentsel alanların ise lehine olmuştur (Van den Bor ve ark., 1997). Sanayileşme ile birlikte kentsel alana verilen önem artmış, kırsal alan göz ardı edilmiştir. Ancak dünyada son yıllardaki hızlı değişim ve gelişim çabaları sonucunda birçok ülkede toplumsal kalkınma için kentsel ve kırsal alan arasında ayırımı yapılamayacağı kabul edilmiştir (Taşcıoğlu ve ark., 2008). Günümüzde gerek gelişmiş ülkeler gerekse gelişmekte olan ülkeler kırsal alanın kalkınmasına verdikleri önem artmıştır. Ülkeler uygulanan bölgesel ve kırsal kalkınma politikalarını sürdürülebilir kalkınmayla birleştirmektedir (DPT, 2000).

Türkiye’de kırsal kalkınma faaliyetleri cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlamış, planlı döneme geçiş ve dünya genelindeki değişimler ile birlikte kırsal alana ve kırsal kalkınmaya yönelik yaklaşımlar farklı boyutlara yönelmiştir. Kırsal kalkınma çalışmalarında sanayileşme, tarımda modernleşme ve kentleşme bir bütün olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemde köy/kır kalkınmasının ulusal kalkınmanın bir parçası olduğu ve birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmıştır (Çağlar, 1986). Türkiye’de özellikle 1970’lerden sonra bir bölümü dış kaynaklarla finanse edilen kırsal kalkınma projeleri uygulanmış, 2000 yılından sonra ise Avrupa Birliği (AB)’ne uyum çalışmaları ve tarım sektörünün bütçeye yükünü azaltmak için yeniden yapılanma çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARİP) hazırlanarak, 2000 yılından önceki mevcut destekleme politikaları kaldırılmış ve çiftçilere doğrudan gelir desteği uygulamasına geçilmiştir (Suiçmez, 2003).

Türkiye’de kırsal kalkınmaya yönelik genel ve bölgesel faaliyetler yanında kalkınma odaklı çeşitli programlar yürütülmekte olup 2003 yılında yayımlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS)’nde belirtilen esaslara göre oluşturulan “*Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP)*” bunlardan bir tanesidir. Program ile doğal kaynakların korunmasını dikkate alarak, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi,

altyapının iyileştirilmesi, tarımsal üretim ve tarımsal sanayi entegrasyonunun sağlanması, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması, temel kamu hizmetlerinin düzeyinin yükseltilmesi, hizmetlere erişimin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin yaratılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır (RG, 2006). Programda tarımsal ürünlerin depolanması, işlenmesi, paketlenmesi, ambalajlanmasına yönelik yatırım tesisleri ile alternatif enerji kaynaklı sera yapımına yönelik ekonomik yatırım projelerine %50, köylerin sulama tesisi yapımına yönelik altyapı projelerine %75 hibe desteği sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca programda başvuru yapan projenin istihdam yaratma, kırsal alanda yaşayanları projeden etkileme, çevre ve doğal kaynakları koruma, proje konusu gerçekleştirildikten sonra sürdürülebilir olma, kırsal toplumu güçlendirme ve gelecekte benzeri projeleri hazırlama kapasitesi oluşturma durumu değerlendirme kriterleri olarak kabul edilmiştir (RG, 2006).

Türkiye’de kırsal kalkınmaya yönelik özellikle son yıllarda çeşitli proje ve programlar uygulanmaktadır. Ancak yapılan bu projelerin tamamı bölgesel düzeyde projelerdir. KKYDP ise ülke geneli ve il kapsamı ile Türkiye’de yapılan kırsal kalkınma amaçlı ilk program özelliğindedir. Batı Akdeniz Bölgesi’nde bulunan Antalya, Burdur ve Isparta illerinde bulunan çeşitli işletmeler bu programdan yararlanmış (Taşcıoğlu, 2011).

Bu çalışmada Batı Akdeniz Bölgesi’nde KKYDP’nden yararlanan işletmelerin destekleme programından yararlanma düzeylerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amacın yanında; programdan yararlanan işletmelerin sosyo-ekonomik, demografik ve yapısal özelliklerin belirlenmesi şeklindedir.

Materyal ve Yöntem

Çalışma, Antalya, Burdur ve Isparta illerini kapsayan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (IBBS) Düzey 2’de TR61 olarak adlandırılan Batı Akdeniz Bölgesi’nde yapılmıştır.

Bölge, 36.797 km² yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %4,7’sini, nüfusunun ise %3,8’ini oluşturmaktadır. Bölge nüfus artış hızı sıralamasında düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bölgenin 2016 yılına göre ortalama nüfus artış hızı %1,41 olarak gerçekleşmiş olup aynı dönemde Türkiye’nin ortalama nüfus artış hızı %1,35’dir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nin 2015 verilerine göre bölgenin işgücüne katılma oranı %57,2, istihdam oranı %52,6, işsizlik oranı %7,9 ve genç işsizlik oranı %16,7’dir. Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin %9,81’i, örtüaltı sebze üretim miktarının sadece %51’ini Antalya ili karşılarken, Türkiye toplam hayvansal ürünler değerinin %1,20’sini Antalya, %1,57’sini Burdur ve %0,95’ini Isparta ili gerçekleştirmiştir (TÜİK, 2017).

Türkiye’de 2015 verilerine göre, illerde yaşam endeksi il sıralamaları ve endeks değerleri olan konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik,

sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti endekslerin olduğu genel endekste 81 il içinde Isparta 1., Burdur 43. ve Antalya ise 44. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2017).

Bölgede istihdam edilenlerin %24,4'ü tarım, %16,1'i sanayi ve %59,5'i hizmetler sektöründe çalışmakta iken Cari Fiyatlarla Bölgesel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'da tarım sektörü %10,8, sanayi sektörü %18,1 ve hizmetler sektörü ise %71,1 pay almaktadır (TÜİK, 2017).

Araştırma, literatür araştırmasına dayalı *ikincil verilerle* desteklenen ancak büyük ölçüde hedef kitleden *yüz yüze görüşmeye dayalı anket* yoluyla elde edilen *orijinal verilerle* gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, bölgede desteklemeden yararlanan 96 adet işletmenin tamamı ile görüşülmüş olup tamsayım yöntemi kullanılmıştır. Antalya ili merkez ve ilçelerinde Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı'ndan yararlanan 47, Burdur ilinde 26 ve Isparta ilinde ise 23 adet işletme ile görüşme yapılmıştır. Söz konusu işletmelere ait bilgiler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nin ilgili il müdürlüklerinden elde edilmiştir.

Çok değişkenli istatistik analizlerinden biri olan faktör analizinde çok sayıda değişken arasındaki ilişkileri inceleme ve bilgilerin daha az sayıda faktörler ya da bileşenler tarafından özetlenip özetlenemeyeceğini belirleme için kullanılmaktadır. Analizin genel amacı; belirli sayıdaki orijinal değişkenleri içeren bilgilerin en az bilgi kaybıyla, daha az sayıdaki yeni faktörler seti ile yoğunlaştırılması (özetlenmesi) için bir yol bulmaktır. Faktör analizi, genel olarak, çok sayıda değişken arasında bulunan ilişkilerin analiz edilmesi ve daha sonra bu değişkenlerin genel esas boyutları (faktörler) tarafından açıklanması probleminin çözümüne yöneliktir. Faktör analizi yöntemi; birbirine bağımlı ve ölçülebilir değişkenler arasındaki ilişki incelenerek değişkenlerin birbiri ile ilişkisi olduğu bilinen değişkenlerden meydana gelen çok boyutlu bir sistemde mevcut bağlarını daha az sayıda hipotetik değişkenle açıklama amacına yöneliktir (Child, 1970).

Bu çalışmada, faktör analizinde en yaygın olarak kullanılan temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Burada tüm yapılan işlem, aralarından korelasyon bulunan değişken setinin, aralarından korelasyon bulunmayan değişkenler setine (temel bileşenler) dönüştürülmesidir.

Faktör analizi uygulamasında, programdan yararlanan işletmelerin gerek kırsal kalkınma gerekse tarım politikasında destekleme ve teşviklere yönelik görüşlerinin değerlendirilmesinde "likert ölçeği"nden yararlanılmıştır. Bu kapsamda çalışmada faktör analizi için 5'li likert ölçeği hazırlanmıştır. Faktör analizi için likert ölçeğiyle değerlendirilen işletmeler ile ilgili değişken sayısını azaltılarak, değişkenler arasındaki bağımlılığa dayanılarak ortak faktörler belirlenmiştir. Bir sonraki aşamada da belirlenen bu faktörlerin neyi temsil ettiği ortaya konulmuştur. Böylelikle analiz ile çok sayıda değişken arasında bulunan ilişkilerin belirlenmesi ve daha sonra bu değişkenlerin genel esas boyutları (faktörler) tarafından açıklanması sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında işletmelerin KKYDP'ni tercih etmelerinde ve üreticilerin tutum ve davranışlarına etki ettiği düşünülen 12 adet değişken kullanılmıştır. Model ile amaçlananlar, çalışmanın bulgular kısmında ayrıntılı olarak verilmiştir.

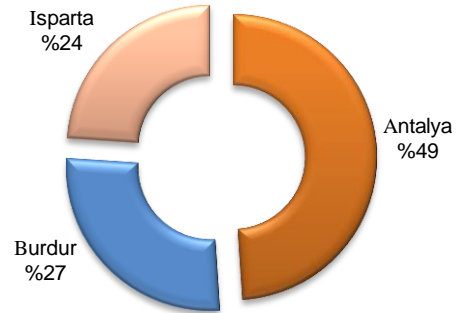
Bulgular ve Tartışma

Alan Araştırması Bulguları

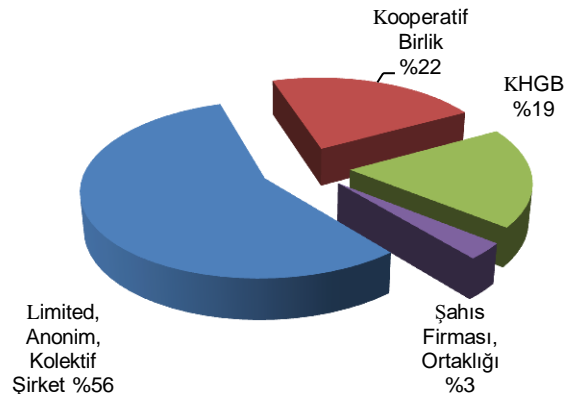
Çalışmada alan araştırması, programdan yararlanan işletmelere yönelik genel tanımlayıcı bilgiler ve analiz sonuçları olmak üzere iki aşamalı incelenmiştir. İlk olarak programdan yararlanan işletmelerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

İşletmeler hakkında genel bilgiler: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen, 2006-2010 yılları arasında toplam dört etapta programdan yararlanan işletmelerin illere göre dağılımı Şekil 1'de verilmiştir.

Buna göre Batı Akdeniz Bölgesi'nde programdan en fazla Antalya ilindeki işletmeler yararlanmış. Bölge içinde iklim ve toprak verimliliğinde farklılıklar bulunmaktadır. Antalya, Akdeniz Bölgesi'nin tipik iklim şartlarını yaşarken Burdur ve Isparta illeri Akdeniz ve karasal iklim kuşağının ortak özelliklerini göstermektedir. Bu durum tarım sektörünü ve tarıma dayalı sanayiye de etkilemektedir. Ayrıca, Antalya ilindeki bireyler tarım teşkilatları ile daha sıkı ilişkiler içinde olmasından dolayı bu tür destekler hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaktadır. Bununla birlikte Burdur ve Isparta illeri ise yapılan yatırımların özelliği itibarıyla tarıma dayalı sanayi ihtiyacı farklılık göstermekte, bu durum programa da yansımaktadır.

Şekil 1 Programdan yararlanan işletmelerin illere göre dağılımı

Şekil 2 Programdan yararlanan işletmelerin hukuki yapısı

Bölgede destekten yararlanan işletmeler hukuki yapılarına göre sınıflandırıldığında en fazla yatırımın şirketler tarafından yapıldığı görülmektedir. Şirketler bölgeye verilen toplam desteğin yarısından fazlasını (%56) kullanmıştır. Şirketlerden sonra programdan en fazla yararlananlar kalkınma ve sulama kooperatifleri ile birlikler (%22) ve kaymakamlıklar bünyesinde faaliyet gösteren Köye Hizmet Götürme Birlikleri (KHGB) (%19)'dir. Şahıs veya ikili ortaklıklar ise programdan en az yararlananlardır (Şekil 2). Antalya ilinde programdan yararlanan işletmelerin %80,9'u ve Isparta ilinde destekten yararlanan işletmelerin %52,2'si hukuki yapıları itibarıyla şirket statüsündedir. Buna karşılık Burdur ilinde ise KHGB (yaklaşık %60) programdan en fazla yararlanan işletmeler olmuştur.

Programdan yararlanan işletmelerde işletme müdürü, muhasebeci vb. yönetici konumunda olan ve programa başvuruda aktif olarak çalışan kişilerle görüşme yapılmıştır. Bu durum işletmelerin hukuki yapısındaki sonuçlarla doğru orantılı olduğunu da göstermektedir. Şirket düzeyinde görüşme daha çok şirket yöneticisi veya şirket sahibi, kooperatif ve birliklerde başkan veya ortak, KHGB'nde başkan veya yönetici ve şahıs işletmelerinde ise ortaklarla görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin %32'si üniversite, %28'i lise, %20'si yüksekokul, %12'si ortaokul, %6'sı ilkokul ve %2'si ise lisansüstü eğitime sahiptir.

Programdan yararlanan işletmelerde görüşülen işletmecilerin önemli bir bölümünün (%77,1) kırsal kalkınmaya yönelik herhangi bir kursa katılmadıkları görülmüştür. Kırsal alana yönelik kurs, seminer vb. tarzda etkinliklere katılım oranı ise %22,9 olarak gerçekleşmiştir.

İşletmelerin yaklaşık %70'i mevcut işletmelerine ek makine, ekipman vb. almak suretiyle programa başvurmuş olup işletmelerin %30'u ise yeni bir işletme kurma amacıyla hibe desteğini kullanmıştır.

İşletmelerin proje bilgileri: Program kapsamında Türkiye genelinde birçok proje desteklenmiştir. Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki desteği alan bireylerin illere göre işletmelerin projelerinin sektörleri ve faaliyet alanı Çizelge 1'de verilmiştir.

Program kapsamında işletmelerin önemli bir bölümü aldıkları destekle işleme, paketlenme ve depolamaya (%61,5) yönelik yatırımlar yapmıştır.

Bölgede gerek iklim gerekse genel olarak Türkiye'nin diğer bölgelerine göre toprak verimliliğinin meyve ve sebze üretimine uygun olmasından dolayı tarımsal üretim yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgede üretim sonrası hizmetlere yönelik yatırımlar yeterli değildir. Bu kapsamda program, bölgedeki işletmelere fırsat olmuş üretilen ürünlerin işleme, paketlenme ve tarımsal ürünlerin saklanmasıyla yönelik depolama ihtiyacı destekleme programı ile sağlanmıştır. Bu bakımdan destekleme programının bölgenin kırsal alanına faydası olduğu gözlemlenmiştir.

Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizi için desteklemenin kullanımı, yönetimi ile ilgili düşünceler sütunlarda ve işletme sahibi/yöneticilerin gözlemleri ise satırlarda oluşturularak, R tipi matris tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi için öncelikle korelasyon matrislerinin oluşturulmasında Bartlett testi ve KMO oranları dikkate alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda gözlenen korelasyon katsayısı ile kısmi korelasyon katsayısı arasındaki ilişkiyi karşılaştıran KMO testi %71,80 (0,718) olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,50'den büyük ve 0,8-0,7 arasında olduğu için veri seti faktör analizi için iyi düzeydedir. Faktör analizinin başlangıç çözümünü ortaya koyan özdeğerler, kısmi ve kümülatif varyans kriterlerine ilişkin istatistikî sonuçlar, Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 1 KKYDP'ndan yararlanan işletmelerin faaliyet alanlarının illere göre dağılımı

Faaliyet Alanı	Antalya		Burdur		Isparta		Toplam	
	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)
İşleme, paketlenme, depolama	31	66,0	12	46,2	16	69,6	59	61,5
Damla sulama	9	19,1	11	42,3	4	17,4	24	25,0
Kapasite artırma	7	14,9	-	-	3	13,0	10	10,4
Kanalizasyon, yol	-	-	3	11,5	-	-	3	3,1
Toplam	47	100,0	26	100,0	23	100,0	96	100,0

Çizelge 2 Faktör analizinin başlangıç çözüm istatistikleri

Bileşen	İlk öz değerler			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Toplam	Varyansın Payı (%)	Birikimli %	Toplam	Varyansın Payı (%)	Birikimli %	Toplam	Varyansın Payı (%)	Birikimli %
1	4,717	39,307	39,307	4,717	39,307	39,307	3,106	25,884	25,884
2	1,681	14,004	53,311	1,681	14,004	53,311	2,867	23,894	49,778
3	1,537	12,812	66,124	1,537	12,812	66,124	1,961	16,346	66,124
4	0,959	7,995	74,119						
5	0,835	6,955	81,074						
6	0,671	5,593	86,667						
7	0,432	3,600	90,266						
8	0,342	2,849	93,115						
9	0,297	2,472	95,587						
10	0,234	1,949	97,536						
11	0,175	1,462	98,998						
12	0,120	1,002	100,000						

Çizelge 3 Faktör analizinin rotasyon çözümü

Değişken serisi	Faktörler			Commuality (H ²)
	F1	F2	F3	
Desteklerin medyada duyurulması	0,743	-0,050	0,162	0,580
Destekler hakkında bilgiye sahip olmak	0,741	0,115	0,053	0,564
Bölgeye uygun iş alanının seçimi	0,604	-0,056	-0,245	0,428
Desteğin bölgeye uygun olması	0,590	0,286	0,122	0,445
Kırsal alanda yeni iş olanakları sağlama	-0,130	0,847	0,083	0,740
Desteğin faaliyet alanları seçme hakkı	0,108	0,818	-0,119	0,695
Bölgede yatırımların artması	0,445	0,720	0,235	0,772
Bölgede ekonomik faaliyet çeşitliliğinin artması	0,301	0,674	0,411	0,715
Kırsal alanda iş olanaklarının artırılması	0,487	0,650	0,111	0,779
Daha önce başka desteklerden yararlanma durumu	0,495	0,540	0,238	0,593
Çevreye uyumlu projelerin geliştirilmesi	0,247	0,107	0,888	0,861
Çevrenin korunmasını sağlama	-0,073	0,044	0,869	0,762
Eigenvalue	4,717	1,681	1,537	
Varyans (%)	39,307	14,004	12,812	
Kümülatif (%)	39,307	53,311	66,124	
KMO (Kaiser-Meyer-Olkin)				0,718

Desteğe konu olan 12 adet değişken 3 faktöre indirgenmiştir (Çizelge 3). Birinci faktör toplam varyansın %39,307'sini, birinci ve ikinci faktörler toplam varyansın %53,311'ini ve üçüncü faktörde ise toplam varyansın %66,124'ünü açıklamaktadır.

Toplam değişkenlerin %39'unu açıklayan birinci faktörde, desteğin medyada duyurulması, destekler hakkında bilgiye sahip olma, bölgeye uygun iş alanlarının seçimi ve desteğin bölgeye uygun olması değişkenlerinin yükleri yüksek çıkmıştır. Faktör yüklerine göre desteğin bölgeye olan etkilerini ve destek hakkında bölgesel özellikler ortaya koymasından dolayı birinci faktöre “desteğin bölgeye uygunluğu ve destek hakkında bilgi sahibi olma” isminin verilmesi uygun bulunmuştur.

Toplam değişkenlerin %14'ünü açıklayan ikinci faktörde; kırsal alanda yeni iş olanakları sağlama, desteğin faaliyet alanlarını seçme hakkı, bölgede yatırımların artması, bölgede ekonomik faaliyet çeşitliliğinin artması, kırsal alanda iş olanaklarının artırılması ve daha önce başka desteklerden yararlanma durumu değişkenlerinin yükleri yüksek çıkmıştır. Bu değişkenlerle nitelendirilen desteklerin bölgede iş olanaklarını arttırmasından ve istihdamı arttırmasından dolayı ikinci faktöre ise “desteğin istihdam olanağı” ismi verilmiştir.

Üçüncü faktörde ise çevreye uyumlu projelerin geliştirilmesi ve çevrenin korunmasını sağlamanın faktör ağırlıkları yüksek çıkmıştır. Bu faktörler destekle ilgili değişkenlerin %12,81'ini açıklamaktadır. Bu faktörler desteğin çevre ile bağlantısı olmasından dolayı bu faktöre de “desteğin çevreye duyarlılığı” adı verilmiştir.

Sonuç

Dünyada özellikle son yüzyılda yaşanan ekonomik gelişme ile birlikte kentsel alanlar kalkınmanın ve gelişmenin odak noktaları olduğu kabul edilmiş buna karşın kırsal alanlar ise ekonomik gelişmeden yeteri ölçüde yararlanamamıştır. Ancak ekonomik olarak kentsel ve kırsal alan ayrımının yapılması toplumsal kalkınma tanımı ile ters düşmektedir. Bu amaçla son yıllarda

toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi için kırsal kalkınma faaliyetlerine de önem verilmesi düşüncesini beraberinde getirmiştir. Türkiye’de ise kırsal kalkınma faaliyetleri, Cumhuriyetin ilk yıllarında başlamış ve ekonomik olarak önemli güçlüklerle karşılaşmış, bu amaçla ekonomik yapılanmayı gerçekleştirmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Batı Akdeniz Bölgesi’nde toplam 96 adet işletmenin tamamı ile yüz yüze görüşmeye dayalı anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Buna göre;

Bölgede programdan en fazla şirketler yararlanmıştır. Bu durum özellikle Antalya ilinde %81'e kadar çıkmıştır. Program kırsal alana yönelik bir destek olmasına karşın kırsal alanda yaşayan üreticiler veya üretici organizasyonları destekten istenen düzeyde yararlanmamıştır. Kırsal alanda yaşayan üreticiler ve üretici organizasyonları bu tür desteklerden daha fazla yararlanmaları için destekleme koşullarında çeşitli düzenlemeler yapılabilir. Bununla birlikte desteklemelerde işletmelerin hukuki statülerine göre destekleme şeklinde de değişiklik yapılabilir.

Program kapsamında bölgedeki işletmeler önemli oranda işleme, paketlenme ve depolamaya yönelik yatırım yapmak amacıyla hibe desteğinden yararlanmıştır. Bölge özellikle tarımsal üretimin yoğun olarak yapıldığı bir yerdir. Ancak bölgede üretimin yoğun olarak yapılmasına karşın üretim sonrası işleme, paketlenme ve depolama faaliyetleri yeteri kadar yaygınlaşmamıştır. Programın bölgeye yapmış olduğu en önemli katkılardan birisi bu olmuş söz konusu faaliyetler bölgeye katma değer kazandırmıştır. Bundan sonra yapılacak olan desteklemelerde bölgenin ihtiyaçlarına göre faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, bu tür desteklerin daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

Faktör analiz sonucuna göre bölgede destek programından yararlanan işletmeler programa başvurma nedenleri olarak üç kategoriye ayrılmaktadır. Bu faktörlerden desteğin bölgeye uygunluğu ve destek hakkında bilgi sahibi olma kategorisindeki işletmeler; bölgede yatırımların artmasını, destek programının bölgede istenilen yatırımların yapılmasını, desteğin bölgeye uygun olmasını, destek hakkında bilgi sahibi

olmalarından ve desteği gerek ulusal gerekse yerel medyada bilgi edinmelerinden dolayı programı başvurmayı tercih etmişlerdir. Bu tip işletmeler kırsal alanda verilecek desteklerin bölgeye uyum sağlaması ve destek unsurları hakkında bilgi sahibi olma durumu destekten yararlanma düzeyini arttıracaklarını düşünmektedir. Diğer faktör desteğin istihdam olanağı; kırsal alanda yeni iş olanakları sağlama, faaliyet alanını seçme hakkı, ekonomik faaliyetlerde bir çeşitlendirmeye gitmesini, kırsal alanda iş olanaklarının artırılması ve daha önce başka desteklerden yararlanma durumuna göre programı tercih etmişlerdir. Bu tip işletmeler kırsal kalkınma çalışmalarının ve amaçlarının önemli bir ögesi olan kırsal alanda istihdam yaratma üzerinde durmuştur. Bu işletmelere göre, kırsal kalkınma desteklerinin istihdam yaratması bu destekleme unsurlarından yararlanmayı teşvik etmektedir. Üçüncü ve son faktör desteğin çevreye duyarlılığı ise; programın çevrenin korunmasını sağlaması ve çevreye uyumlu projelerin geliştirmesine fırsat verdiğinden dolayı programa başvurmayı tercih etmişlerdir. Bu tip işletmeler ise kırsal kalkınmanın tanımlanmasında da yer alan çevreyi ve doğal yapıyı bozmadan kalkınma faaliyetinin yapılması ilkesine uygun olarak kırsal kalkınma desteklemelerinde çevreye duyarlı desteklerden yararlanabileceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca göre işletmeleri programdan yararlanma durumuna göre üç kategoriye ayrılmıştır. İlk kategorideki işletmeler, programın bölgeye uygun olması ve program hakkında bilgiye sahip olmalarından dolayı başvurmuşlardır. İkinci kategorideki işletmeler ise programın istihdam yaratma özelliğinden dolayı, üçüncü ve son kategorideki işletmeler ise programın çevreye önem vermesinden dolayı programa başvuru yapmışlardır.

Teşekkür

Bu çalışma 2010.03.0121.010 numaralı proje ile Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Anonim. 2002. Ticari, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler İtibariyle İllerimiz, Dünya'da ve Türkiye'de Ekonomik Gelişmeler, Sayı 8, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara.
- Anonim. 2011. URAK İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Available from URL: http://www.mirket.net/urak/wp-content/uploads/2014/04/URAK_IllerarasiRekabetcilikendeksi2009-2010.pdf [Ulaşım: 24 Ağustos 2016].
- Child D. 1970. The Essentials of Factor Analysis, Holt, Rinehardt and Winston, England.

- Çağlar, Y. 1986. Köy, Köycülük ve Türkiye'de Köy Kalkınması Sorunu, Türkiye Ziraatçılar Derneği Yayınları, Ankara.
- DPT. 2000. Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporları, T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, VIII. Kalkınma Planı, Ankara, 73 ss.
- DPT. 2003. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT 2671, Mayıs, Ankara, 250 ss.
- DPT. 2007. İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyon Raporu, T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, IX. Kalkınma Planı, Ankara, 128 ss.
- Harris J. 1992. Rural Development, Routledge, London.
- RG. 2006. T.C. Başbakanlık 06.04.2006 tarih ve 26131 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Suiçmez BR. 2003. IMF ve Dünya Bankası Anlaşmaları: Tarım Reformu!, Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Tarım Politikaları Sempozyumu-Bildiriler, Gaziantep Üniversitesi Basımevi, s. 158, Gaziantep.
- Taşcıoğlu Y, Mencet MN, Sayın C. 2008. Türkiye'nin Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarına Yasal ve Kurumsal Yönden Uyum Durumunun İncelenmesi, Türkiye VIII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 229, Bursa.
- Taşcıoğlu Y. 2011. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının Sosyal Ve Ekonomik Değerlendirilmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Antalya.
- TÜİK. 2017. Türkiye İstatistik Kurumu çeşitli istatistikler, Ankara.
- Van Den Bor W, Bryden J, Fuller AM. 1997. Rethinking Rural Human Resource Management: The Impact of Globalization and Rural Restructuring on Rural Education and Training in Western Europe, Mansholt Studies, Wageningen, The Netherlands, 18 p.